

नव जानचेतना

NAWA JANACHETANA NATIONAL DAILY राष्ट्रिय दैनिक

'कबड्डी' फेड निर्देशक रामबाबु गुरुङको निर्देशनमा बन्न लागेको फिल्म 'डिजी माइला : एमए थर्ड क्लास'को शुभ-मुहूर्त गरिएको छ । शनिबार बिहान नव-साल अगावती मन्दिरमा क्यामेरा र स्क्रिप्ट पूजा गर्दै फिल्मको मुहूर्त गरिएको हो । मुहूर्त समारोहमा निर्देशक गुरुङसहित फिल्मका मुख्य कलाकारहरू दयाहाङ राई, आँचल शर्मा, विजय बराल, माओत्से गुरुङलगायत उपस्थित रहेका थिए । फिल्मको छायांकन आगामी शुरुबार (असोज ५ गते)बाट ओखलढुङ्गास्थित रुम्जाटारमा हुनेछ ।

आजको विचार...
हरितालिका...
(दुई पेजमा)
डा. नारायणप्रसाद निरौला

संवेदनशील विषयमा फिल्म बनाएकाले कठोरलाई डर भने रहेछ । 'एउटा संवेदनशील विषय उठाएकाले के होला मन्ने डर त थियो । दर्शक प्रतिक्रियाले केही डक्क भएको छु । समाजलाई नयाँ धिज लिएर आउनुभएको छ भनेर तारिफ हुँदा धेरै खुसी लागेको छ, उनले भनिन् । 'ए मेरो हजुर'का श्रृंखलामा प्रेमकथा भन्दै आइकी उनी पहिलोपटक फरक विषय मन्ने पाएकोमा सन्तुष्ट देखिन्छिन् । 'मैले 'ए मेरो हजुर' सिरिज बनाइरहेँदा एकैसालको लभस्टोरी प्याटन आयो मन्ने गुनासो धेरैको थियो । तपाईंजस्तो मेकअप समाजमा सन्देश दिने फिल्म पनि बनाउनुपर्छ मन्ने सुझाव अनुसार 'एक भागवत र एक जीता' बनाएका हौं,'

□ वर्ष २५ □ अंक ६२ □ शतक १०८० भदौ ३१ गते आइतबार 17 September 2023, Sunday □ पृष्ठ संख्या ४ मूल्य रु ५/-

सक्षिप्त समाचार प्रधानमन्त्री दाहाल अमेरिका प्रस्थान

पाल्पा, भदौ ३०/ प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल अमेरिका प्रस्थान गरेका छन् । संयुक्त राष्ट्रसंघको महासभामा भाग लिन प्रधानमन्त्री दाहाल शनिबार साँझ न्यूयोर्क प्रस्थान गरेका हुन् । प्रधानमन्त्री दाहाललाई सभामुख देवराज घिमिरे, उपप्रधान एवं रक्षामन्त्री पूर्णबहादुर खड्कालगायतले बिदाइ गरेका थिए । प्रधानमन्त्री दाहालले संयुक्त राष्ट्रसंघको महासभामा सम्बोधन गर्ने कार्यक्रम छ । प्रधानमन्त्री दाहालले आगामी असोज ४ गते महासभालाई सम्बोधन गर्ने कार्यक्रम रहेको परराष्ट्र मन्त्रालयले जनाएको छ । विश्व समुदायको विश्वास पुनः जागृत गर्ने तथा शान्ति, समृद्धि र सबैको दिगोपनाका निम्ति दिगो विकासका लक्ष्य हासिल गर्ने ऐक्यबद्धताबारे उनले मन्तव्य व्यक्त गर्ने छन् । आगामी असोज २ गते राष्ट्रपति जो बाइडेनले आयोजना गर्ने स्वागत समारोहमा प्रधानमन्त्री दाहाल सहभागी हुनेछ । न्यूयोर्कमा रहेँदा दाहालले संयुक्त राष्ट्रसंघको दिगो विकास र जलवायु सम्बन्धी शिखर सम्मेलन लगायत कार्यक्रमलाई सम्बोधन गर्ने कार्यक्रम छ । उनले संयुक्त राष्ट्रसंघका महासचिव एन्टोनियो गुटेरेससँग भेटवार्ता गर्नुका साथै विभिन्न देशका आफ्ना समकक्षीसँग भेट गर्ने मन्त्रालयले जनाएको छ । प्रधानमन्त्री दाहाल न्यूयोर्कबाट असोज ५ गते चीन प्रस्थान गर्ने कार्यक्रम छ ।

आज दर खाँदै, भोलि निराहार व्रत स्वास्थ्यको ख्याल गरेर दर खान सुझाव

सीमा भट्टराई
पाल्पा, भदौ ३०/हरितालिका (तिज) व्रतको तयारी स्वरूप आज दर खाने तयारीमा नेपाली महिला छन् । दरखाने दिनसँगै चार दिने तिज पर्व आजदेखि सुरु हुँदैछ । विशेषगरी नेपाली नारीले मनाउने हरितालिका अर्थात् तिजको पहिलो दिन आज दर खाइन्छ । माइतीले चेलबेटीलाई बोलाई दर खुवाउने परम्परा छ । महिलाहरूले वर्षादिनभर आफूलाई परेका दुःख, पीर, मर्कालाई पोख्ने पर्वका रूपमा समेत तिजलाई उपयोग गर्ने गरेका छन् । तिजको अवसरमा गीतका माध्यमबाट यस्ता मर्कालाई महिलाहरूले सार्वजनिक गर्दछन् । जन्मघरबाट कर्मघरमा गई बस्दा पाएका दुःख, पीर, मर्कालाई नारीले पोख्ने गरेका छन् । आफ्ना दुःख भुलाउने र भोलिपल्ट बसिने हरितालिका तिजको अवसर पारी भाद्र शुक्ल द्वितीयाका दिन नेपाली महिलाले दर खाँदै छन् । टाढा-टाढा रहेका चेलबेटी माइतीघरमा भेला भएर वा आफ्नै घरमा रहेर खिर, रूँद, हलुवा, ढकनी, घिउ, दही दूध मिठाई, फलफूल लगायतका मिठा परिकारको दर खाने

चलन छ । भोलिपल्ट निराहार व्रत बस्ने भएकाले आडका लागि अधिल्लो दिन साँझ अथवा बेलुकी शरीरलाई तागत दिने खालका परिकार बनाएर दर खाने चलन रहेको बुढापाकाको भनाइ छ । जसले व्रतका दिन आडिलो बनाउँछ । भोलिपल्ट निराहार व्रत बस्नुपर्ने भएकाले दिनभर शरीरमा शक्ति सञ्चयगर्न टन्न दर खाने परम्परा रहेको तानसेन -३ भगवती टोलकी ७५ वर्षीया राधादेवी रायमाफ्री बताउँछिन् । महिला दिदीबहिनीले निराहार व्रत बसी हरितालिका तिज

भने सोमबार मनाउँदै छन् । सडकदेखि सदनसम्मका महिलाहरू तिजको रम्रममै व्यस्त छन् । राता सारीमा सजिएका महिलाहरूको जमघट यतिबेला हरेक घर तथा पार्टी प्यालेसमा देख्न पाइन्छ । वर्षा दिनमा एक पटक आउने तिजमा रमाउने महिलाहरू खानपिनमा भने त्यति ध्यान दिएको देखिँदैन । खानपिनमा ध्यान नदिँदा स्वास्थ्यमा नराम्रो असर पर्ने गरेको चिकित्सकहरू बताउँछन् । उनीहरूका अनुसार रोग भएकाले बार्ने कुरा त्यसै पनि बार्नु पर्ने हुन्छ । विभिन्न रोग

लागेका र निरोगीहरूले पनि खानै नहुने कुरा भनेको धेरै चिल्लो पिरो, फ्राइ गरेको खानेकुरा, विशेषगरी रातो मासु खानु स्वास्थ्यका हिसाबले राम्रो होइन । रक्सी, चुरोट आदिको सेवन गर्न नहुने चिकित्सकको सुझाव छ । दर खाने निर्हुमा आत्नो स्वास्थ्य बिग्रने खालका खाद्यवस्तु नखान चिकित्सकले सुझाव दिएका छन् । उनीहरूले स्वास्थ्यका हिसावले निराहार व्रत बस्नु राम्रो नभएको समेत बताउँछन् । यति व्रत बस्ने नै भए पानी र फलफूल खाए राम्रो हुने उनीहरूको सुझाव छ । तिजका दिन बिहानै नुहाइधुवाइ गरी

भगवान शिवको आरधना गर्दै महिला नाचगान र रमाइलो गर्नमा व्यस्त हुने गर्छन् । धार्मिक मान्यताअनुसार सत्ययुगमा हिमालय पर्वतकी पुत्री पार्वतीले भगवान् शिवलाई पतिका रूपमा पाउन बसेको व्रतसँग यो हरितालिका तिज जोडिएको पाइन्छ । तिजका दिन विवाह भएका महिलाले मात्र नभई अविवाहिता महिलाले सुयोग्य वर प्राप्त होस् भन्ने कामनाका साथ व्रत बस्ने गर्छन् । कति भने मनमा शान्तिका लागि व्रत बस्ने गरेका छन् ।

लामखुट्टेबाट सर्ने रोगबाट बचाउ ।
- लामखुट्टेको टोकाईबाट औलो (मलेरिया), डेङ्गी ज्वरो, कालाजार, जापानिज इन्सेफलाइटिस जस्ता संक्रामक रोग लाग्न सक्दछ ।
- त्यसैले लामखुट्टेबाट बच्न आवश्यक उपायको अवलम्बन गरौं ।
- घरवरीपरी पानी जम्न नदिऔं ।
- घर तथा गोठ वरीपरी सफा सुगन्ध राखौं ।
- गोठ तथा खोर घरभन्दा टाढा राखौं ।
लामखुट्टेको टोकाईबाट बच्न र बचाऔं ।

नेपाल सरकार
विज्ञापन बोर्ड

तानसेन खानेपानीको विशेष साधारण सभा : संशोधित विधान पारित

पाल्पा, भदौ ३०/तानसेन खानेपानी उपभोक्ता समितिको संशोधित विधान पारित भएको छ । शनिबार तानसेनमा भएको उपभोक्ता तदर्थ समितिको विशेष साधारण सभाले संशोधित विधान २०८० पारित गरेको हो ।

उनले प्रष्ट पारे । संशोधित विधानमा खुला निर्वाचन पद्धति अवलम्बन, समानुपातिक (महिला सहभागीता सुनिश्चित) सहभागिता, धारा जडान गरेका उपभोक्ताहरू साधारण सभामा प्रतिनिधिको रूपमा रहने, सदस्य भएको एवं भाषिक विषयलाई सच्याएर समृद्ध बनाइएको संयोजक जवालीले बताए । विधानलाई समय अनुकूल बनाएको

सबैलेलाई मतदानको अधिकार सुनिश्चित गरिएको, समितिमा न्यूनतम २५ लाख वा सो भन्दा माथि आर्थिक वा जिन्सी सहयोग गर्ने व्यक्ति वा संस्थालाई मानार्थ सदस्य दिने व्यवस्था गरिएको छ । यस्तै फौजदारी अभियोग प्रमाणित भई अदालतबाट दोषी ठहर भएमा, बसाईसराई गरी कार्यक्षेत्र

छाडेमा, सदस्यता त्याग गरेमा समितिका पदाधिकारीहरूको पद नरहने व्यवस्था पनि संशोधन विधानमा उल्लेख छ । समितिको निर्वाचन गराउन आवश्यक र विधानलाई समय अनुकूल बनाउन विधान संशोधन गरिएको समितिका अध्यक्ष मोहनप्रसाद श्रेष्ठले बताए । उनले भने 'तानसेन नगर सरकारले हामीलाई आवश्यक विधान संशोधन गरेर तत्काल निर्वाचन गराउन र खानेपानी आपूर्तिलाई सहज बनाउन दिएको जिम्मेवारी अनुरूप अगाडि बढेका हौं ।' सभामा उनले तानसेनको खानेपानीको अवस्थाका बारेमा जानकारी गराउँदै अहिले तदर्थ समिति निर्वाचन गराउन र पानी वितरणलाई सहज बनाउने काममा केन्द्रीत भएको बताए ।
-...बाँकी अन्तिम पेजमा

पा.बि.हु.द.नं. ०५१/०५२ पा.बि.प्र.का.द.नं. १९/०५१/०५२

स्वप्नवादी

पाएँ त खाएँ नगरौं

मिठा-मिठा परिकारका साथमा आज दर खाउँदै छ । नेपाली महिलाहरूको महान चाड हरितालिका तिजको अधिल्लो दिन दर खाने प्रचलन विगत देखि नै रहेको हो । नेपाली महिलाहरू व्रत बस्नु अधिल्लो दिन घरमा टुन्टु दर खाने र भोलिपल्ट तिजको व्रत बस्ने गर्छन् । दर खाने निहुँमा आफ्नो स्वास्थ्य बिग्रने खालका खाद्यवस्तु खानु हुँदैन । दरका रूपमा विभिन्न अखाद्य वस्तु, रंग हालेका मिठाई, विषादी हालेका तरकारी र फलफूल र अधिक मात्रामा मासु खानाले स्वास्थ्यमा नराम्रो असर गर्दछ । चाडबाड आयो कि जतिसक्यो बढी खाने भन्ने चलन नेपाली समाजमा छ । धेरै नखानु भन्ने सुभाब कसैले दियो भने पनि जवाफ आउँछ - 'तिज हो तिज, तिजमा नखाए कहिले खाने ?' तर ख्याल गरौं जथाभावी खाँदा समस्यामा परिणत । तिजका बेला मासुका परिकार र बढी चिल्लो भएका खाद्यवस्तुहरू खाइरहेका छौं भने अझ बढी ख्याल गरौं । सन्तुलन मिलाएर मासु खाँदा शरीरलाई प्रोटीन मिल्छ । धेरै खाँदा भने स्वास्थ्यका लागि समस्या आइपर्छ । मासु पौष्टिक आहार मानिन्छ । यसमा प्रोटीन पाइने हुँदा शारीरिक विकासमा सहयोग गर्छ । तर कति खाने ? धेरै प्रोटीनयुक्त खानेकुराले फाइदा हुनुको सट्टा हानी गर्छ । मासु र चिल्लो पदार्थमा हेल्थचेर्याई गर्दा शरीरमा उच्च रक्तचाप र युरिक एसिड बढाउँछ ।

खानपानमा मनपरी गर्दा अस्वस्थ बनाउने सम्भावना हजार गुणा हुन्छ । चिकित्सकहरू मासु खाँदा फरक नपर्ने तर अति भए खती हुने भएकाले कम प्रयोग गर्न सुभाब दिन्छन् । धेरै चिल्लो, तारेको, पोलेको, गुलियोका साथै मदिरा सेवन सकभर नगरौं । यसले विभिन्न रोगहरू देखा पर्ने सम्भावना रहेकाले खानपिनमा सजग हुन आवश्यक छ । धेरैले तिजको समयमा विभिन्न भोज भतेरमा बस्ने, पानी कम खाने, गर्दछन् जसले गर्दा भन्डारपखाला लाग्न सक्छ । दर भनेपछि चिल्लो, पिरो र मसलेदार हुनुपर्छ भन्ने मान्यता हाम्रो समाजमा छ । दर खाने भनेको महिलाहरूको जमघट गराउने एउटा माहोल हो । त्यसैले यस्तो संस्कारलाई स्वास्थ्यका हिसाबले पनि हेर्न आवश्यक हुन्छ । हाम्रै करेसाबारीमा उत्पादित घरमै बनाएको सामान्य नेपाली खाना नै दर हो भन्ने मान्यता हामीले लिनु पर्दछ । तर, आजकाल पारम्परिक खानेकुरामा पनि बाहिरी संस्कृतिसँग जोडिएका खानेकुरा प्राथमिकतामा पर्दै आएका छन् । त्यस्ता खाने कुराको गुणस्तरमा विश्वसनीयता हुँदैन त्यसैले स्वास्थ्यमा समस्या देखिन सक्छ । सावधानी आफै अपनाए मात्र रोग लाग्दैन । तसर्थ पाएँ त खाएँ नगरौं, स्वास्थ्यलाई राम्रो हुने गरी मात्र मिलाएर खाऔं ।

f Opinion @ Social Network f

एउटा मिठो सपना देख्न एक रात नै काफि हुन्छ तर, त्यहि सपना पूरा गर्न हजारौं रात अनिदो बस्नुपर्छ !

(महेश डोटेल् काफ्लेको फेसबुक स्टारबाट <https://www.facebook.com/mahesh.s.dotel>)

यो स्तम्भमा सामाजिक संजालमा पोस्ट गरिएका धारणाहरू राख्नेछौं । यसका लागि हाम्रो फेसबुक पेज www.facebook.com/shitalapati मा लगन गर्न सक्नुहुनेछ ।

नवजनचेतना दैनिकको रुपमा तपाईंसामु आईरहेको छ । यो पत्रिका अठ्ठ स्तरीय आदि पठनीय बनाउनको लागि तपाईंहरूको अमूल्य सुभाबहरूको हामीलाई अत्यन्तै जरुरी छ । पाठकवृन्द तपाईंका सुभाबहरू दिई हामीलाई सहयोग गर्नुहुन हामी अनुरोध गर्दछौं ।

नवजनचेतना दैनिक
भगवतीटोल तानसेन, पाल्पा

हरितालिका तिज र ऋषिपञ्चमीको व्रतमहिमा

भाद्र शुक्लपक्षको तृतीयाका दिन पर्ने पर्वलाई हरितालिका तीज र पञ्चमीका दिन पर्ने पर्वलाई ऋषिपञ्चमी भनिन्छ । 'अलिभिः (सखिभिः) हरिता यस्मात् तस्मात् सा हरितालिका' अर्थात् सखीहरूले हरण गरेका कारण यस पर्वलाई हरितालिका भनिएको हो । हरिता भनेको हरण गरेकी भन्ने अर्थ लाग्छ भने आलिकाको अर्थ साथी भन्ने हुन्छ । साथीले हरणगरी व्रतमा परिपूर्णता प्राप्त गरेको भन्ने हरितालिकाको अर्थ हुन्छ । माता पार्वतीले जब मेनका र हिमालय पर्वतकी छोरी भएर जन्म लिनुभयो त्यस बखत पनि नारदजी आएर नारायणका लागि कन्या माग्नुहुन्छ । यो कुरा पार्वतीले थाह पाउनुभयो र आफ्ना साथीहरूसँग आफूलाई भगाउनु (हरण गर्नु) नत्र अनर्थ हुनेछ भन्नुभयो ।

सोही सल्लाह अनुरूप साथीले माता पार्वतीलाई हरण गरी एउटा गुफामा पुऱ्याउछन् । त्यहाँ गएर माता पार्वतीले शिवजीको व्रत उपासना गर्नुहुन्छ । गुफामै बसेर जे जस्ता वस्तु प्राप्त हुन्छन् सोही उपचारले शिवजीको आराधना गर्नुहुन्छ । बालुवाको शिवलिङ्ग बनाई पत्र पुष्प जे उपलब्ध थिए त्यसैले भगवान् शिवजीको पूजा गर्नुहुन्छ । यसरी एकाग्र चित्तले भगवान्को उपासना गरेको देखी शिवजी प्रसन्न भई दर्शन दिनुहुन्छ र तथास्तुको वरदान दिनुहुन्छ । यसरी माता पार्वतीले व्रत धारण गरी शिवजीको दर्शन प्राप्त गरेको र अभीष्ट वर प्राप्त गरेको समय यही भाद्रशुक्ल तृतीया रहेको थियो । यसरी साथीले हरण गरी भगवान्को उपासनापश्चात् वरप्राप्त भएको समय अर्थात् भाद्र शुक्ल तृतीयालाई इच्छित वर प्राप्तिका निमित्त उत्तम दिनका रूपमा लिइन्छ । यसैले यसदिन शिवजीको उपासना गर्नाले आफ्ना अभीष्ट सिद्ध हुन्छन्, इच्छित वर प्राप्त हुने गर्दछ भन्ने शास्त्रीय मान्यता रहेको छ ।

यहाँ वर शब्दले भन्नाले पति नै भन्ने अर्थ बहन गर्दैन । आफूले इच्छा गरिएको कुरा प्राप्त हुनु नै वरप्राप्त हो । हरेक व्रत पर्वका उद्देश्य लौकिक र पारलौकिक हुने गर्दछन् । आयु आरोग्य, सुख समृद्धिका साथै यो लोकको भुक्ति प्राप्त गर्ने कुरा लौकिक हुन् भने परलोकपश्चात् मुक्तिका कामना पारलौकिक उद्देश्य हो । पुरुषले पनि तीजको व्रत बस्न सकिन्छ । शिव पुराणान्तर्गतको कथामा आधारित रहेकाले उत्तर वैदिककालबाट नै यो पर्वको अस्तित्व रहेको भन्ने आकलन गर्न सकिन्छ । विकासको क्रमसँगै सांस्कृतिक पर्वकोसमेत रूप ग्रहण गरी आजसम्म भव्यताका साथ तीज मनाउने गरिन्छ । शिवपुराणमा सतिदेवीले पनि यही समयमा भगवान्को व्रत एवं उपासना गरेको कथा पाइन्छ । दक्ष पुत्री सतिदेवीले आफ्ना इच्छित पति शिवजीलाई प्राप्त गर्न कठोर व्रत बस्नुभएको थियो । भगवान् शिव प्राप्त गर्न व्रत बसेकी सतिदेवीलाई अन्यत्रै विवाह गरिदिने माता पिताको इच्छा थियो । सतिदेवीको दृढसंकल्पका कारण अनेकौं बाधा आए पनि आफ्नो प्रतिज्ञा

डा. नारायणप्रसाद निरौला

हरेक व्रत पर्वका उद्देश्य लौकिक र पारलौकिक हुने गर्दछन् । आयु आरोग्य, सुख समृद्धिका साथै यो लोकको भुक्ति प्राप्त गर्ने कुरा लौकिक हुन् भने परलोकपश्चात् मुक्तिका कामना पारलौकिक उद्देश्य हो । पुरुषले पनि तीजको व्रत बस्न सकिन्छ । शिव पुराणान्तर्गतको कथामा आधारित रहेकाले उत्तर वैदिककालबाट नै यो पर्वको अस्तित्व रहेको भन्ने आकलन गर्न सकिन्छ । विकासको क्रमसँगै सांस्कृतिक पर्वकोसमेत रूप ग्रहण गरी आजसम्म भव्यताका साथ तीज मनाउने गरिन्छ । शिवपुराणमा सतिदेवीले पनि यही समयमा भगवान्को व्रत एवं उपासना गरेको कथा पाइन्छ । दक्ष पुत्री सतिदेवीले आफ्ना इच्छित पति शिवजीलाई प्राप्त गर्न कठोर व्रत बस्नुभएको थियो । भगवान् शिव प्राप्त गर्न व्रत बसेकी सतिदेवीलाई अन्यत्रै विवाह गरिदिने माता पिताको इच्छा थियो । सतिदेवीको दृढसंकल्पका कारण अनेकौं बाधा आए पनि आफ्नो प्रतिज्ञा भद्र हुँदैन अन्ततः सोही व्रतको प्रभावले गर्दा सतिदेवी र शिवजीको विवाह सम्पन्न भएको थियो ।

भाद्र हुँदैन अन्ततः सोही व्रतको प्रभावले गर्दा सतिदेवी र शिवजीको विवाह सम्पन्न भएको थियो । यसरी माता सतिदेवीले पनि यही अवसरमा नै व्रत धारण गर्नुभएको थियो । अतः हरितालिका अर्थात् भाद्रशुक्लतृतीयामा तीजको व्रतधारणपूर्वक शिवआराधना गर्नाले आफ्ना मनोकामना पूर्ण हुने गर्दछन् । टाढा रहेका चेलिबेटीले भेटघाट गरी एक आपसमा सुखदुःख साटासाट गर्ने पर्वका रूपमा पनि तीजलाई लिने गरिन्छ । घरमा भए गरेका आलोच्य विषयवस्तु गीतका रूपमा व्यक्त गर्दै मनको मयल पखाली शुद्ध भावना जागृत गराउने पर्वका रूपमा समेत तीज पर्व मनाइन्छ । हरितालिका तीजको अधिल्लो दिन शुद्ध शाकाहारी दर खाइन्छ । यो हाम्रो मौलिक संस्कृति हो ।

स्नान गरी शुद्ध चोखो वस्त्र धारण गरेर प्रतिज्ञा सङ्कल्पपूर्वक अर्घ स्थापना गरी दीप, कलश र गणेशको पूजा गर्नुपर्दछ । यसपछि बालुवाको शिवलिङ्ग बनाई त्यसमा उमा र महेश्वरको आवहनपूर्वक षोडशोपचारले पूजा गर्ने शास्त्रीय विधान रहेको छ । यसैगरी भोलिपल्ट लोपामुद्रा पूजा, अगस्त्यपूजा, अर्घ्य दान, पूर्णपात्र दानपूर्वक विसर्जन गरी व्रत समापन गरिन्छ । शास्त्रीय विधानका साथ साथै लोक परम्परा अनुसार मन्दिर जाने, उमा महेश्वरको पूजा गर्ने र भजन कीर्तन पूर्वक नाचगान गर्ने चलन पनि रहिआएको पाइन्छ । जसरी सतीले शिवजी प्राप्त गर्ने मनोकामना पूरा गर्नुभयो, जसरी माता पार्वतीले शिवजी प्राप्त गर्नभयो त्यसैगरी तीजको व्रत बस्नेले पनि आ-आफ्ना मनोकामना पूर्ण हुन्छन् भन्ने शास्त्रीय मान्यताका आधारमा सुख, शान्ति र समृद्धिको कामना गर्दै यो पर्व मनाउने गरिन्छ । व्रत निराहार (केही नखाइकन) बस्नुपर्छ भन्ने छैन । आफ्नो स्वास्थ्यलाई ध्यानमा राखी जल फल आदि पवित्र वस्तु ग्रहण गरेर पनि व्रत उपासना गर्न सकिन्छ । व्रत रहनु भनेको मनमा पवित्र भावनाको जागृत गर्नु हो । रीस, राग, द्वेष रहित हुनु हो । व्रत रहेर पनि मनमा राग द्वेषको

भावना रह्यो भने त्यसको कुनै अर्थ रहँदैन । स्वस्थ चित्तले पवित्र आत्माको उपासना नै वास्तवमा व्रत हो । यसैले चित्तको पवित्रता व्रतका निमित्त विशेष महत्व रहने गर्दछ ।

ऋषिपञ्चमीको महिमा
भाद्र शुक्ल पञ्चमीको दिनलाई ऋषिपञ्चमी भनिन्छ । महिला विशेषले विधिपूर्वक स्नान गरी अरुन्धतीसहित सप्तर्षिको पूजा यस दिन गर्ने विधान रहेको छ । सप्तर्षिको विशेष पूजा आराधना गरिने पञ्चमी तिथिको दिन भएकाले यस दिनलाई ऋषिपञ्चमी भनिएको हो । शारीरिक एवं आत्मिक रूपमा पवित्र रही आयु आरोग्य र ऐश्वर्यको कामना यस पर्वको मुख्य विशेषता हुन् । यसैगरी वर्ष दिनसम्म भए गरेका ज्ञात अज्ञात स्पर्श, भक्ष्य, आदि दोषबाट निवृत्त हुन पञ्चमीको स्नान एवं अरुन्धतीसहित सप्तर्षिको पूजा अर्चना गर्ने गरिन्छ । यो नारी विशेषको पर्व हो । विशेष गरी रजस्वला हुने नारीहरूले यस दिन विशेष स्नान गरी ज्ञात अज्ञात दोषहरूको प्रायश्चित्त गर्ने शास्त्रीय विधान छ । पञ्चमीका दिन विहान नदी वा तलाउमा गई पूर्वाभिमुख भएर ३६० अपामार्गले दाँत माइनुपर्दछ । यसपछि तीन सय साठी पटम शरीरमा माटो लेपन गरी स्नान गरिन्छ । यसरी स्नान गरेपछि ३६० अपामार्गले जल अभिषेचन गर्नुपर्दछ । स्नान पश्चात् पूजास्थानमा आई पञ्चगव्य प्राशन पूर्वक दीपकलश गणेश स्थापना गरी अरुन्धती सहित कश्यादि सप्तर्षि (कश्यप, अत्रि, भरद्वाज, विश्वामित्र, गौतम, जमदग्नि, वशिष्ठ) को षोडशोपचारले पूजा हुने गर्दछ । सप्तर्षिको स्थापना गर्दा कुशका ऋषि प्रतिमा बनाइन्छन् । यसरी पूजा गरेपछि ३६० तिल, जौ, अक्षता, पुष्प, दीपसहितका गनौट अर्पण गरिन्छ । गनौट अर्पण पश्चात् भूमिमा पाउ घिसाई सप्तर्षिको प्रदक्षिणा गरिन्छ । यसरी प्रदक्षिणा गरिसकेपछि पूर्णपात्र दानसहित विसर्जन गर्ने विधान शास्त्रमा उल्लेख रहेको छ । पुरुष विशेषको यस्तै पर्व ऋषिपञ्चमी अर्थात् रक्षाबन्धका दिन हुने गर्दछ । जुन दिन पनि यसैगरी स्नान एवं सप्तर्षि पूजा गर्नुपर्ने विधान रहेको छ । हरितालिका तीज एवं ऋषिपञ्चमीका धार्मिक एवं सांस्कृतिक दुवै विशेष महिमा रहेका छन् । दर खानु, नारीका पीर वेदनाहरू तीजका गीतका रूपमा व्यक्त हुनु सांस्कृतिक पक्ष हुन् भने भगवान्को व्रत उपवास गर्नु, ऋषि पूजन गर्नु, दान पुण्यादि गर्नु आदि धार्मिक पक्ष हुन् । चित्त शुद्ध गरी पुनः स्वकर्ममा प्रवृत्ति गराउने चाड पर्वले धर्म र संस्कृति दुवैको महत्ता बढाइरहेका हुन्छन् । आजको परिवेशसँगै यस्ता पर्वमा पनि केही नकारात्मक पक्ष देखिन थालेका छन् । गरगहनाको तडकभडक हुनु सोही कारण चोरी डकैती बढ्नु, गीतमा मौलिकता हराउनु असभ्य बन्दै जानु, दरखाने चलन महिना दिनअघिबाटै सुरु हुनु आदि कुरा नकारात्मक पक्ष हुन् । धार्मिक सांस्कृतिक पर्वलाई तडक भडकको नभई सभ्य र भव्य चाड मानन्तर्फ सबै अभिप्रेरित हुनु आज आवश्यक देखिन्छ ।

ईहिमालयनटाइम्स डटकम

प्रहरी कार्यालय	५४०२०१
बुटवल ०७१-५४०२२२	मिमअस्पताल भैरहवा ०७१-५२०१९३
स.प्र.क्याम्प बुटवल ९७४७०४३४६९	मिसनअस्पताल पाल्पा ०७५-५२०१११, ५२०४८९
बुटवल रामनगर ०७१-५४१२३३	परिवार नियोजन संघ पाल्पा ०७५-५२०७२३
भैरहवा ०७१-५२०१९९	पाल्पा जिल्ला अस्पताल ०७५-५२०१५४
अर्घाखाँची ०७७-५२०१९९	लुम्बिनी मेडिकल कलेज प्रभास ०७५-४११२०१
गुल्मी ०७९-५२०१९९	पिचन्द्र परासी ०७८-५२०१८८
परासी ०७८-५२०१९९	भैरहवा आँखा अस्पताल ०७१-५२०२६५
तौलिहवा ०७६-५६००९९	अर्घाखाँची जिल्ला अस्पताल ०७७-५२०२५७
पाल्पा ०७५-५२०१३६, ५२०१९९	तम्घास जिल्ला अस्पताल ०७९-५२०१८८
इप्रेका रामपुर ०७५-६९१५१५	तौलिहवा जिल्ला अस्पताल ०७६-५६०२००
अस्पताल कार्यालय	सिद्धार्थमाल महिला अस्पताल ०७१-५४४४४०
लुम्बिनीसिटी अस्पताल ०७१-५४५५५७, ५४५५५८	बुटवल हस्पिटल ०७१-५४६४३२
लुम्बिनी अञ्चल अस्पताल ०७१-५४०२००	लुम्बिनी नर्सिङ होम ०७१-५४२६४१, ५४५६४१

रेडक्रस बुटवल ५४१००४	रेडक्रस अर्घाखाँची ०७७-५२०२७५, ४२०१९३
लायन्स आँखा ज. केन्द्र बुटवल ५४५८४५	रेडक्रस गुल्मी ०८९-५२०१६३
मेडिकल अस्पताल ५४९०७२	नेपाल परिवार नियोजन संघ ०७१-५४००८९
कारिपुर् ट्रेडिङ हस्पिटल ०७१-५४७४८०	लुम्बिनी नर्सिङ होम प्रा.लि. ०७१-५४९६४१
आँखा अस्पताल पाल्पा:०७५-५२०३३३, ५२११७९	नेपाल भारतमैत्री समाज मो. ९८४७०२५०९९
रामपुर अस्पताल: ०७५-४००५४	जन्तेश्वर क्लब नयाँमिल ९९५७०२२४६
उपकुलकर्ता न.	लुम्बिनी नि.व्या.संघ भैरहवा ६२०५८८
रेट्रो क्लब बुटवल ०७१-५४४६००	बनगाई क्लब बनगाई ०७६-६९०१०२
लियो क्लब अफ बुटवल ०७१-५४५८९३	रेडक्रस केन्द्र ०७१-५७००९९
रेडक्रस भैरहवा ०७१-५२०२६३	लुम्बिनी मेडिकल कलेज ०७५-५२०८६०
रेडक्रस भैरहवा ०७१-५२६६७३, ९८४७०२२६४	बुटवल जेसिस ९८४७२९९६४
परासी ०७८-५२०१५५	न्यू एक्सा क्लब तानसेन : ०७५-५२२२००
रेडक्रस पाल्पा ०७५-५२०६००	परिवार नियोजन संघ पाल्पा : ९८४७०२७६५
रेडक्रस तौलिहवा ०७६-५६००५५	रामपुर ट्रे इन्स्टी.: ९८५७०६२२४७, ९८५७०६०४०४

मेष : शुभकार्यको चर्चा चल्नेछ । बित्तिय संस्थाबाट सहयोग पाईनेछ ।	तुला : आफ्नो क्षेत्रमा प्रभुत्व जमाउन सकिनेछ ।
वृष : आफूलाई कमजोर भएको अनुभूति हुनेछ, महत्वपूर्ण अवसर गुम्न सक्नसक्छ ।	बृश्चिक : आज पढाइमा बाधा आउनेछ, यात्रामा सावधानी अपनाउनु पर्नेछ ।
मिथुन : आज सामाजिक क्षेत्रमा सफलता मिल्नेछ । वैदेशिक कार्य अधि बढ्नेछ ।	धनु : साहित्यिक क्षेत्रमा रुची बढ्ने र धार्मिक यात्राको योग पनि छ ।
कर्कट : सुन्दर पहिरनले ब्यक्तित्वमा निखारता ल्याउनेछ, नयाँ कार्य बन्नेछ ।	मकर : कार्य सम्पादनमा सहजता मिल्नेछ, सफल यात्रा पनि हुनेछ ।
सिंह : जग्गाजमीनको कारोबार र शेयर बजारबाट राम्रो प्रतिफल मिल्नेछ ।	कुम्भ : कष्टकर यात्रा गर्नुपर्ला वैदेशिक क्षेत्रको कार्य सहजै अधि बढ्नेछ ।
कन्या : अचल सम्पत्ती हात पर्ने योग छ । शुभ समाचार पनि सुन्न पाइएला ।	मिथुन : अचल सम्पत्ती हात पर्ने योग, राज्यबाट मान सम्मान पाइनेछ ।

महत्त्वपूर्ण खबर

दैनिक राष्ट्रिय

कृषि

जुम्लाबाट २१ हजार मेट्रिकटन स्याउ निर्यात

जुम्लाबाट २१ हजार मेट्रिकटन स्याउ निर्यात भएको छ । यहाँका आठ वटै स्थानीय तहमा उत्पादन भएको स्याउ हालसम्म २१ हजार एक सय १० मेट्रिकटन बाहिरी जिल्लामा गएको कृषि विकास कार्यालय जुम्लाका निमित्त कार्यालय प्रमुख गणेशबहादुर अधिकारीले जानकारी दिए ।

पछिल्लो समय जुम्ला किसानको स्याउ खेतीप्रति बढ्दै गएको आकर्षणका कारण पनि उत्पादन वृद्धि भइरहेको छ । कार्यालय प्रमुख अधिकारीले भने, 'गत वर्षभन्दा यो वर्ष स्याउको उत्पादन ४० प्रतिशतले घटेको छ ।' स्याउ खेती गर्ने किसानको सङ्ख्या भने बढेको कार्यालय प्रमुख अधिकारीको भनाइ छ । जिल्लामा कूल स्याउ उत्पादनको विवरण सङ्कलन भइरहेको छ । अबको केही सातापछि जिल्लाभरको स्याउ उत्पादनको पूरै विवरण सार्वजनिक गरिने कृषि विकास कार्यालय जुम्लाका सूचना अधिकारी शेरबहादुर भण्डारीले बताए । जिल्लामा अहिले जुम्ला, इटाली, गाला, गोल्डेन, फुजी र जोनाप्रिन्सलगायत स्थानीय जातका स्याउ खेती हुँदै आएको प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना कार्यान्वयन एकाइ जुम्लाका प्रमुख खेमराज शाहीको भनाइ छ । स्याउ लिनका लागि स्थानीय व्यापारी उद्यमी र समूहलाई ५० प्रतिशत अनुदानमा स्याउका कार्टन कार्यालयले वितरण गरेको प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना कार्यान्वयन एकाइ जुम्लाले जनाएको छ । किसानको बगैँचाबाट प्रतिकेजी रू ६० मा स्याउ खरिद गरेर करिब ८० मिनटल स्याउ दाङ लिएर बिक्री गरेको

स्थानीय व्यापारी तुल तिरुवाले बताए । जिल्लाको सिञ्जा भेगमा स्याउ खरिद गर्ने व्यापारी किसानको बगैँचामा पुग्ने गरेका छन् । 'भदौको दोस्रो सातापछि मात्र स्याउ टिप्न किसानलाई परिपत्र गरेका थियौं', सिञ्जा गाउँपालिका कृषि शाखाका प्राविधिक दलवीर वडले भने, 'अहिले यहाँका किसानलाई स्याउ टिप्न चटारो परेको छ ।

व्यापारीले स्याउको गुणस्तर हेरेर प्रतिकेजी रू ५० देखि ६० मा किन्ने गरेका छन् ।' जिल्लाभर स्याउको मूल्यदर एकरूपता कायम नहुँदा किसानले उचित मूल्य पाउन नसकेको कृषि प्राविधिक वडले जानकारी दिए । नेपाली नारीको पर्व हरितालिका तीज नजिएसँगै सुर्खेत, नेपालगञ्ज, दाङ, धनगढी र बुटवलसम्मका व्यापारीबाट स्याउको माग आउने गरेको स्थानीय व्यापारी युवराज न्यौपानेको भनाइ छ । किसानले आफ्ना स्याउ बगैँचामा

उचित गोडमेल तथा काटछाँट गरेको खण्डमा स्याउ उत्पादनमा वृद्धि हुने र स्याउमा लाग्ने विभिन्न रोगको समेत न्यूनीकरण तथा रोकथाममा सावधानी अपनाउन आवश्यक रहको कृषि विकास कार्यालय जुम्लाका कृषि प्राविधिक सुस्मा बुढाले जानकारी दिइन् । कृषि विकास कार्यालयका अनुसार जिल्लामा करिब १६ हजार घरघुरी स्याउ खेतीमै निर्भर रहेका छन् । चार हजार दुई सय ५० हेक्टर जमिनमा स्याउ खेती हुने गरेको कार्यालयको तथ्याङ्कमा उल्लेख छ । जिल्लाका किसानदेखि उद्यमी तथा समूहलाई ५० प्रतिशत अनुदानमा स्याउका विरुवा दिने गरेको कृषि विकास कार्यालय जुम्लाले जनाएको छ । गत साउन महिनाको पहिलो साताभित्र जुम्लाको काँचो स्याउ बजारमा बिक्री हुन थालेपछि यहाँका स्थानीय तहले बिक्रीका लागि सिफारिस अनिवार्य गरेका थिए । -रासस

माछाका भुरामा गण्डकी छैन आत्मनिर्भर

ह्याचरी फार्मका लागि पूर्वाधार नहुँदा गण्डकी प्रदेश माछाका भुराको उत्पादनमा आत्मनिर्भर बन्न सकेको छैन । मत्स्य अनुसन्धान केन्द्रका अनुसार मागको ५५ प्रतिशत भुरा मात्र प्रदेशभित्र उत्पादन हुन्छ । नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्अन्तर्गत पोखराको बेगनासमा रहेको सो केन्द्रमा मात्र माछाको ह्याचरी छ । 'प्रदेशमा अन्यत्र माछाको स्रोत केन्द्र विस्तार हुन सकेन, निजी क्षेत्रबाट पनि ह्याचरीमा अहिलेसम्म लगानी भएको छैन', केन्द्रका प्रमुख मोहम्मद इकबाल हुसेनले भने, 'अफण्डे ४५ प्रतिशत माछाका भुरा बाहिरबाट आउँछ ।' किसानले चितवन,

रुपन्देहीलगायत जिल्लाबाट भुरा ल्याएर माछापालन गर्दै आएका छन् । केन्द्रले वार्षिक जम्मा २५ लाख 'ह्याचलिट' र २५ लाख 'फ्राइ' आकारका भुरा उत्पादन गर्दै आएको छ । अन्यत्र ह्याचरी नहुँदा अनुसन्धानको काममा लाग्नुपर्ने सो केन्द्र भुराको उत्पादन र बिक्रीमा पनि खट्नुपरेको हो । केन्द्रले सरकारी दररेटमा किसानलाई विभिन्न जातका माछाका भुरा उपलब्ध गराउँदै आएको छ । केन्द्रका सूचना अधिकारी वेचनप्रसाद यादवले कम्पन कार्फ, ग्रास कार्फ, सिल्भर कार्फ, बिग हेडलगायत जातका माछाको भुरा उत्पादन हुँदै आएको बताए । किसानलाई सहर, गदौलगायत स्थानीय जातका माछाका

भुरा पनि केन्द्रले उपलब्ध गराउँदै आएको छ । 'माछापालन विस्तार भइरहेको छ, प्रदेशमा एउटा मात्र ह्याचरी हुँदा भुराको माग धान्न सकिएको छैन', सूचना अधिकारी यादवले भने, 'यसमा प्रदेश सरकारको पनि ध्यान जानु जरुरी छ ।' उक्त अनुसन्धान केन्द्र सै सरकार मातहत सञ्चालित छ । प्रदेश सरकारले स्याङ्जाको मिर्मिमा स्थापना गरेको मत्स्य विकास केन्द्र नाम मात्रैको भएको यादवले उल्लेख गरे । 'कार्यालय मात्र खोलेर हुँदैन, पूर्वाधार र जनशक्ति पनि सोहीअनुसार चाहिन्छ', उनले भने, 'पोखराकै स्तरमा थप ह्याचरी सञ्चालन गर्नसके गण्डकी प्रदेशलाई माछाका भुरामा आत्मनिर्भर बनाउन सकिन्छ ।' मत्स्य विकास केन्द्रको स्वामित्वमा मत्स्य फार्म तथा ह्याचरी सञ्चालनका लागि पहल थालिएको प्रदेशको कृषि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालयले जनाएको छ । प्रदेश विकास समाधान समितिको बैठकमा पनि यो विषयलाई प्राथमिकता साथ उठाएको मन्त्रालयको योजना तथा अनुगमन महाशाखा प्रमुख डा गृष्म न्यौपानेले बताए ।

-रातोपाटी डटकम

सन्तोष चलचित्र मन्दिरमा...

सन्तोष चलचित्र मन्दिर तानसेनमा भदौ २५ गतेदेखि भव्यताका साथ दैनिक ३ शो प्रदर्शन हुनगइरहेको छ नेपाली चलचित्र 'नाङ्को माउँ' ।

पहिलो शो : ११:१५ बजे, दोस्रो शो : २:१५ बजे र तेस्रो शो साभ ५:१५ बजे (नयाँ डल्बी डिजिटल साउण्ड, न्यू प्रोजेक्टर र लक्जरी सिटमा)

तरकारी खेतीबाट वार्षिक २५ लाख बढी आमदानी

कञ्चनपुरको भीमदत्त नगरपालिका-११ भुजेलाका वीरबहादुर खड्काले व्यावसायिकरूपमा तरकारी खेती गरेर वार्षिकरूपमा रु २५ लाख बढी आमदानी गर्दै आएका छन् । डेढ दशकदेखि तरकारी खेतीमा संलग्न खड्काले दुई विघा १० कड्डा जग्गामा खेती गर्दै आएका हुन् ।

दश कठ्ठा मात्रै आफ्नो जग्गा भएका बताउँदै उनले दुई विघा तरकारी खेतीका लागि भाडामा लिएको जानकारी दिए । उनका अनुसार वार्षिक एक सय टन बढी तरकारी उत्पादन हुने गरेको छ । मौसमी र बेमौसमी तरकारी उत्पादन गर्दै आएको भन्दै खड्काले अहिले खेतमा काउली, बन्दा, गोलभेडा, सुखानी, भान्टा, मुला, सिमला मिर्च, हरियो र धनियाँ लगाइएको बताए । 'केही महिनाअघि मात्रै हरियो धनियाँ र सागपात मात्रै रु दुई लाख बढीको बिक्री भएको छ', उनले भने, 'वर्षमा रु १० लाख बढीको काउली मात्रै बिक्री हुने गरेको छ ।' उत्पादित तरकारी महेन्द्रनगर बजार पुर्याएर बेच्दै आएको उनले बताए । खड्का वडाका एक्ला व्यावसायिक तरकारीखेती गर्ने किसानका रूपमा रहेका छन् । तरकारी खेतीसम्बन्धी तालिम नलिएको जनाउँदै खड्काले अरुका बारीमा तरकारीका लागि खेत तयार गर्ने र लगाउने गरेर सिकेको बताए । त्यसरी सिकेको सीपलाई निरन्तरता दिँदै आएको उनको भनाइ थियो । 'कुनै निकायबाट तरकारी खेतीसम्बन्धी सीप सिक्ने अवसर पाइएन', खड्काले भने, 'गर्दै जाँदा सिकिँदोरहेछ । तालिम लिएर पनि तरकारी खेतीमा अरुभन्दा कम छैन ।

यसैबाट जीविकोपार्जन भइरहेको छ ।' किसान परियोजना-२ बाट एउटा सिँचाइका लागि बोरिङ र सुदूरपश्चिम क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालयबाट ५० प्रतिशत अनुदानमा एउटा खेत जोत्ने पावर टिलर सहयोग पाएको उनले जानकारी दिए । 'तरकारी खेतीका लागि अन्य अनुदान पाइन्छ भन्छन् त्यो पनि पाएको छैन, आफ्नै सीप र पौरखमा तरकारी खेतीलाई अगाडि बढाउँदै आएका छौं', उनले भने । तरकारी खेतीबाट आएको आमदानीले १२ जनाको संयुक्त परिवारको जीविकोपार्जन भएको जनाउँदै खड्काले पक्की घरसमेत बनाएको बताए । 'छोरा, बुहारी, म र श्रीमती बिहानदेखि साँझसम्म तरकारी बारीमा काम गरिरहेको हुन्छौं', उनले भने, 'खेतीमा सिँचाइ गर्ने, गोडमेल गर्ने, तरकारी

टिप्ने र बजारसम्म लगेर बिक्री गर्ने कार्यमा व्यस्ता हुन्छौं ।' तरकारी खेती गर्नु अघि खड्काले स्वामित्वको जग्गामा अरु किसानले फैं धान, गहुँ खेती लगाउने गर्थे । परिवारका लागि वर्षभरि खान पनि मुश्किलले पुग्ने गर्दथ्यो । घर खर्च चलाउनका लागि रु १५ लाखसम्म ऋण लागेको उनले सुनाए । 'सुरुआतमा एक कड्डा जग्गामा तरकारीखेती गर्नु । रु २५ हजार आमदानी भयो, धान, गहुँभन्दा निकै आमदानी हुने भएपछि तरकारी खेतीको क्षेत्रफल बढाउँदै लग्यौं', खड्काले भने, 'आम्दानी बढ्दै गयो, घर खर्च चलाउन लिइएको ऋण तिर्न भ्यायौं ।' केही वर्षदेखि जग्गा भाडामा लिएर तरकारीखेती गर्न थालेपछि आमदानी थप बढ्न थालेको उनको भनाइ थियो । -रासस

भोजपुरका किसानको रोजाइमा चिराइतो खेती

चिराइतो खेती भोजपुरका किसानहरूको रोजाइमा परेको छ । बहुउपयोगी जडीबुटी चिराइतोबाट मकै, आलुलगायतको तुलनामा खेती गर्न सहज हुने र आमदानी पनि मनस्य हुने भएपछि किसानको रोजाइमा परेको हो । चिराइतो बिक्रीबाट वार्षिकरूपमा रु दशदेखि १५ लाखसम्म आमदानी हुने गरेको टेम्केमैयुड-१ तिम्माका स्थानीय कृषक देवन्द्र राउतले बताए । यस वर्ष आफ्नो बारीमा करिब ६० मन (४० केजीको एक मन) चिराइतो उत्पादन हुने उनको भनाइ थियो । राउतले करिब ६२ रोपनी क्षेत्रमा चिराइतोको व्यावसायिक खेती गरिरहेको बताए । 'हाम्रो ठाउँका धेरै किसानले व्यावसायिक रूपमा चिराइतोको खेती गर्दै आएका छन्', उनले भने, 'अन्य बालीको तुलनामा यसबाट आमदानी पनि मनस्य हुने र खेती गर्न पनि सजिलो छ ।' उनले यस वर्ष करिब ६० मन उत्पादन गर्ने लक्ष्य लिएको जनाउँदै बजार मूल्य राम्रो भएमा रु १० देखि १५ लाखसम्म आमदानी हुने जानकारी दिए । यहाँ प्रति किसानले २० देखि ५० मन उत्पादन गर्ने राउतले बताए । भोजपुरको टेम्केमैयुड गाउँपालिका-१ तिम्माका ७० बढी कृषकले चिराइतोको व्यावसायिक खेती गर्दै आएका छन् । लेकाली भेग तथा चिस्यान क्षेत्र भएकाले

यहाँ चिराइतोको राम्रो उत्पादन हुँदै आएको किसानको भनाइ छ । चिराइतोबाट आलु, मकैभन्दा राम्रो आमदानी हुने उनीहरू बताउँछन् । विगतका वर्षका तुलनामा पछिल्लो समय चिराइतोले राम्रो मूल्य पाउने गरेको स्थानीय कृषक प्रेमबहादुर बस्नेतले बताए । 'यसबाट राम्रो आमदानी लिँदै आएको छ', उनले भने, 'बर्सेनि मूल्यमा वृद्धि भइरहेको अवस्था छ । त्यही भएर पनि धेरै किसान यसको व्यावसायिक खेतीमा लागेका छन् ।' चिराइतो बारीमा छरेको २६ देखि २७ महिनासम्ममा सङ्कलन गर्न योग्य हुने बस्नेतको भनाइ थियो । आलु, मकैबाट रु ५० हजार आमदानी गरेकामा सोही बारीमा चिराइतो खेती गर्दा रु पाँचदेखि सात लाखसम्म आमदानी लिन सकिने उनले जानकारी दिए । यस खेतीका लागि तालिम तथा आवश्यक ज्ञान पाएमा अझ प्रभावकारी हुने बस्नेतको भनाइ थियो । 'हामीले पराम्परागत रूपमा खेती गरिरहेका छौं', उनले भने, 'यस खेती सम्बन्धी तालिम तथा प्राविधिक सहयोगमात्र पाएमा पनि अझ सहज हुने थियो ।' कृषकले चिराइतोलाई भदौ, असोज र कात्तिकमा सङ्कलन गर्दछन् । पछिल्लो समय यसको बजार मूल्य बढ्दै गएपछि धेरै किसान खेतीप्रति आकर्षित भएका कृषक गुणराज राउतले बताए । 'विगत लामो समयबाट

चिराइतोको व्यावसायिक खेती गरिरहेको छु', उनले भने, 'मेहनत गरेर खेती गर्न सकेमा राम्रो आमदानी लिन सकिन्छ । एक पटक सङ्कलन गरेर बिक्री गरेपछि सानो बिरुवा उत्पादन योग्य हुन समय लाग्छ । त्यही भएर बर्सेनि आमदानी लिन फरक/फरक जमिनमा खेती गर्नुपर्ने हुन्छ ।' ज्वरो, दम, रुघाखोकी, मधुमेह, पिसाब पोल्ने, पेटको जुका, सुनिएको, पोलेको लगायत रोगका लागि औषधिका रूपमा चिराइतो प्रयोग गर्न सकिने कृषक राउतको भनाइ छ । उनका अनुसार यसको पात, डाँठ, जरा लगायत सम्पूर्ण भाग प्रयोग गर्न सकिन्छ । यहाँको चिराइतो भारत, चीन र बङ्गलादेशमा निर्यात हुने गरेको व्यवसायी बताउँछन् । जिल्लाको टेम्केमैयुड गाउँपालिका-५ मझौले, तिम्मा, षडानन्द नगरपालिकाको किमालुङ, दोभाने, हेलौँछा, साम्पाङ, खार्तम्छा, आमचोक गाउँपालिकाको चुँ, वासिङथर्पु, पौवादुङमा गाउँपालिकाको श्यामशि लालगायत ठाँउ चिराइतोका लागि मुख्य पकेट क्षेत्रका रूपमा रहेका छन् । एक हजार पाँच सय मिटरदेखि दुई हजार पाँच सय मिटरसम्मको उचाइको हावापानीमा चिराइतो राम्रोसँग फस्टाउने भएकाले यहाँका माथिल्लो भेगका अधिकांश मानिसले यसको खेती गरिरहेका छन् । -रासस

